

Letkés Szent István király ünnepe, 2007. augusztus 18. Kolláth György: Ünnepi köszöntő

Polgármester és Plébános Úr! Tisztelt Letkési Polgárok! Hölgyeim és Uraim!

Életemben először és talán utoljára mondok ünnepi köszöntőt. Egyetemi ember akkor szól, ha érdemben van mondanivalója, és nem akkor, amikor alkalma nyílik rá. Pártpolitikusok előjoga, hogy ha eljő az ünnep, emelkedetten beszélnek arról, amit nekünk - vagy egymásnak - fontosnak tartanak. Én azért sem viselek politikai tisztséget, hogy elkerüljem a politikusi fecsegést vagy a hazabeszélést.

Kovács István polgármester úr, régi sportbarátom meghívását nem volt szívem visszautasítani, ezért ez egyszer kivételt és próbát teszek. Arról szólok, amit a jeles napon magam is szívesen hallgatnék - történelmi példaként és tanulságként. Maradok szakmánál: az alkotmányjognál, abból merítek gondolatokat. Nem bonyolultabban, mint ahogyan azt a televízióban 1-2 millió nézőnek mondanám.

Köszöntőm három elemből áll. Először arról mondok pár gondolatot: mit is jelent az Alkotmány a világban és hazánkban. Másodsor ezeréves hősünknek: Szent István királynak a korabeli döntéseiből szemelvényezek. Végül, a XX. század kiemelkedő politikusának: Churchillnek máig ható mondatait jelenítem meg, kevéske kommentárral. /Tudják, ő volt az, aki észre vette és szóvá tette: a politikus a következő választásra, az államférfi a következő nemzedékre gondol. Látható itthon és Európa-szerte: rengeteg politikus van, ám kevés az - őhöz hasonló - államférfi./ Érdemes felidézni: mit látott meg 110 évvel ezelőtt, kezdő politikusként a társadalmi feszültségekből, majd 50 évvel később, 1946-ban mit vetített előre - máig aktuálisan - Európa jövőjéről. Magasra emeljük tekintetünket, és messzire, előre nézzünk - legalább az ünnep áldott napján -, hogy tisztábban lássuk önmagunkat, és optimistábban a jövőnket.

Augusztus 20-a állami ünnep. István királlyal vagy nélküle: egyben a magyar alkotmányosság ünnepe is. Keretbe foglalja ezt Európa készülő alapszerződése, függetlenül attól, hogy azt alkotmánynak hívják-e vagy sem. Nekünk is ebben a keretben érdemes munkálkodni. Ezek kapcsolatáról fogok beszélni kb. negyedórában.

I.

Arra, hogy mennyire fontos egy Alkotmány, 7000 kilométerre, Közép-Amerikában egy szállodában jöttem rá. Igénytelen hotelszoba: ágy, szék, asztal, zuhanyzó, ám az éjjeliszekrényen van két könyv. Az egyik a Szent Biblia, a másik az ország Alkotmánya.

Itthon ilyet még sehol sem láttam. Tapasztaltam viszont bántó eseteket. Közjogból vizsgáztattunk pár éve. A diák az első kérdést az Alkotmány elejéről kapta. Nem felelt. Aztán középtájról: hallgat. Buta kérdés: -Végig tetszett olvasni? Bólintott a vizsgázó, jött a mentőkérdés: benne van vajon az Alkotmányban a Himnusz? Most meg a vizsgáztatók bólogatnak, tehát: -Igen. -Megmondaná, ki a költő? Tétova felelet: -Arany János, jaj, dehogy, -Petőfi Sándor! Még nincs vége! -Hát a zeneszerző? -Lehár Ferenc, esetleg Kálmán Imre? A helyes választ nyolcadikosok tudnák, bár talán még nekik sem volt a kezükben a magyar Alkotmány.

Kvízműsor zsűrijeként tapasztaltam: egy érettségi előtt álló, okos diáktársaság kevesebb, mint 15 %-a tudta: hány §-ból áll a magyar Alkotmány. Nem a tartalmát: a terjedelmét sem ismerték. Így mentegette a „beégést” egyikük: az amerikaiat többen tudnák, akár angolul is. Az itthonival nem kerültek kapcsolatba. Kinek a hibája ez?

Ma különösen időszerű a kérdés: **egyáltalán mi az alkotmány?** Szemléletesen: a jog Bibliája. Így e kettő súlya és a lényege is kb. ugyanaz. 3 dolog ötvöződik az Alkotmányban: 1.) üzenet, elvi-politikai nyilatkozat, cél és minőségi bizonyítvány országnak-világnak állami és társadalmi berendezkedésünkről, alapértékeinkről, 2.) a politika-csinálás, a hatalomgyakorlás, az állami döntéshozatal kiskatéja 3.) végül az állam és a polgár viszonyának, az emberi jogoknak és a jogi piramisnak az alapvető kódexe. Ennek a 3 jellegnek a miénk ma összességében megfelel.

Minden nagypolitikusnak fontos: mit tart a világ az ország alkotmányáról. Nem mindig kell hinni a papírformának. 30 éve a világ „leghaladóbb” alkotmánya Kambodzsáé volt, miközben az államvezetés a saját népe 30-40 %-át kiirtotta. Ceausescu Romániája illuzorikus alaptörvényt lobogtatott kifelé, miközben befelé sötét diktatúra volt, a kisebbségek szörnyű elnyomásával, sőt pl. a németajkúak államilag szervezett kivásárlásával, kivándoroltatásával. Évtizedeken át a magunkéra sem lehattunk büszkék. Próbált volna valaki 1989. előtt az Alkotmányra, mint törvényre hivatkozva bíróság előtt jogot érvényesíteni?! Elbukott volna vele.

A jelenlegi Alkotmányunk hibái ellenére valódi alaptörvény. Demokratikus politikai intézményeket, piaci és jogállami rendszert vezetett be. Jól kezelte, s ma is biztosítja a diktatúrából a demokráciába való átmenetet. Alapértékei: a szabad választástól a demokratikus jogállamiságon át a szociális piacgazdaságig legalább egy emberöltő alatt vihetők sikerre. Mentségül, illő rá a hasonlat, hogy diktatúrából sikeres demokráciát csinálni majdnem olyan nehéz, mint az omlettből rekonstruálni a friss tojást. Másik hasonlat: a gyepet locsolni, nyírni, hengerelni kell, mint Albionban, csak nem 18, hanem 400 éven keresztül. Ennyi időnk nem volt. Nagy érdem, hogy magyar kiinduló ponttal békés rendszerváltozás: alkotmányos forradalom ment végbe ebben a régióban, és zömmel – pl. nálunk is – egy pofon el nem csattant. Nem az a baj tehát, hogy netán rossz irányba megyünk, hanem az, hogy megtorpantunk, versenyképességünk csökken(t) az utóbbi 8-10 évben. Már nem–még nem helyzetben topogunk, pedig tudhatnánk, hogy a demokratikus intézményrendszer magától nem szavatolja annak hatékony együttműködését. Lépní kell tehát egy átfogó, XXI. századi modernizáció felé, különben leszakadunk. Az ország XXI. századi modernizációjának alkotmányreform is feltétele. Hogyan és miért?

Válasz: ismét egy hasonlat. Egy tv-műsort ma már az ország 80-90%-a színesben néz, kb. 8-10 %-nyi tóparti horgász, éjjeliőr, ügyeletes fekete-fehérben, 5-8 %-nyi ember pedig projektoron, kivetítőn, LCD vagy plazma-tévén. Mármost, ugyanazt látják és hallják monóban, illetve sztereóban, mégsem ugyanúgy élvezik. A különbség a minőségben, a korszerűségben van. A mi mostani alkotmányunk kvázi fekete-fehér tv, mondjuk egy öreg Junoszt. Miért érnék be vele, ha jobb is lehet?

Mikor lesz új Alkotmányunk? Még nem tudjuk. Kritikusán nézve kb. akkor lesz új alaptörvény, amikor Magyarország olimpiát rendez. Valamikor, ebben az évszázadban. Azért kell erről épp' ma szólni, hogy ne ragadjunk le végképp' a lejárt szavatossági idejű régínél.

II.

Szent-István törvényei hozzáférhetőek. Jómagam a **Corpus Juris Hungarici Magyar Törvénytár 1000-1526. jelű kötetben** találtam rájuk: *az enyémet a Franklin Társulat adta ki, Budapesten, 1899-ben. Szó szerinti közléseket olvashatunk, a latin nyelvű eredeti mellett, későbbi magyar nyelvű fordításokkal karöltve.* Szent István összesen 55 fejezetbe foglalt 65 törvénycikket adott ki. Mai szemmel nézve beszédes törvény-címek is olvashatók. Miről is szólnak e törvények? Súlyos, ezeréves és nem fontos, de érdekes dolgokról! Utóbbi körből pl. arról: mi történjék, hogy/ha „**ha szabad ember lop egyszer, kétszer és háromszor**”, vagy arról, „**hogy az ispánok adják vissza, a mit a vitézektől erőszakkal vettek el**”, vagy „**Azokról, a kik a király udvarló népe között koholnak hazugságokat**”. Törvény szólt „**Arról, ha férjes asszonyok lopnak**”, vagy „**a bűbájosokról, ördöngösökről és jövendőmondókról**” is. Ilyen volt a kor-szellem: nemcsak képletesen. Akkor is a törvények jó része a saját korát próbálta megregulázni. Ám születtek – ma úgy mondanák – rendszerváltó: jövőt alakító elhatározások is.

Komolyra fordítva a szót, most pár olyan mozzanatot említek, aminek máig van üzenet-értéke. *Szent István 'Dekréto mainak' első könyve a 6. fejezetben Imre herceg (s általa az ország egészének a részére) intelmeket szabott meg. Így pl.:*

Cím: Külföldiek befogadásáról és a vendégek tartásáról

„A vendég és jövevény népekben oly nagy haszon vagy, hogy a királyi méltóság érdem szerint nekik adhatja a hatodik helyet....

Mert mint a különb-különbféle tartományok széléről jönnek a vendégek, különb-különbféle szót és szokásokat, fegyvert és tudományt hoznak magokkal, a mi mind a király udvarát ékesíti és teszi nagyságosabbá, és igen megrettentí az idegeneknek a magahitt szívöket. ...

Lám, gyöngé és törékeny az egynyelvű és egyerkölcsű ország.” Látom, ezt a részt sokan ismerik, hiszen gyakran idézzük.

A jogtörténészek a fontos törvények sorából a vármegye-rendszert emelnék ki. Jómagam - szemléletes derüvel - inkább István király demokrácia-felfogását mutatom be, történelmi párhuzamként.

A 7. fejezet címe: „**A tanács nagyságos voltáról**” Ez áll itt az első két bekezdésben:

„A királyok törvénytevő székén a tanácsot illeti a hetedik hely.

Mert a tanács állat (értsd: állít!) királyokat, kormányoz országokat, védelmezi a hazát és csendesíti a hadakozást, győzedelmet szerez, elkergeti az ellenséget, megnyeri a barátokat, városokat épít és elrontja az ellenség táborát.”

Ma ezt a tanácsot talán parlamentnek, vagy helyi képviselő-testületnek nevezhetnénk. Okos vezető+bölcs testület: ilyen egyszerű a politika hiteles forrása - és immár 1000 éve.

III.

Befejezésül idézek a „*Sohase engedjétek!*” című gyűjteményből, mely *Churchill legjobb beszédeit tartalmazza*. Csak két mozzanatra van idő, de azok – remélem – magyar fül számára is hordoznak tanulságot. /A kötetet Churchill unokája válogatta, szerkesztette, és itthon az Európa Kiadó adta ki 2006-ban./

1) Huszonkét évesen, 1897. júliusában egy fiatal katonatiszt elmondta élete első nyilvános beszédét, mélyen átérzve a társadalmi lelkiismeret követelményeit. Íme!

„A parlament nehézkes ugyan, de nem tunya. Egy igen fontos törvényjavaslat fekszik előtte hazánk munkásembereiről. Ha önök úgy gondolják, pimaszság ilyen fiatalon e tárgyról szólnom, remélem, az ifjúság makacs lelkesedésének számlájára írják a dolgot. Ez a törvényjavaslat a veszélyes szakmában dolgozó munkások megoltalmazását célozza a szegénységtől arra az esetre, ha munkaadók szolgálatában sérülést szenvednének. Amikor a radikálisok próbálkoztak egy ilyen indítvánnyal, és kudarcot vallottak, 'A munkaadók felelősségéről' címet adták neki. Figyeljék csak meg, mennyivel jobban csinálják az ilyesmit a toryk. Mi úgy nevezzük: 'Törvényjavaslat a munkások kártalanításáról, és ez sokkal szebben hangzik. Nagy reformlépés ez a törvényjavaslat... A számítások szerint ebben az országban évente 6000 munkás hal meg és 250.000 szenved különböző sérüléseket. Szörnyű végösszeg ez, nagyobb, mint akár a leghatalmasabb ütközeté. Nem állítom, hogy a múltban nem bántak jószívűen és körültekintően a munkásokkal alkalmazóik, ám ez a törvényjavaslat kivonja a kérdést a jótékonyság futóhomokjáról, és szilárdan a törvény sziklájára helyezi....A radikálisok, akik sosem elégedettek a liberálisokkal, de mindig liberálisan bánnak a más pénzével, azt kérdezik, miért nem vonatkozik mindenkire. Ez rávall a radikálisokra – a hebehurgya, mohó, kelekótya radikális politikára. Azt az embert juttatja eszembe, aki, hallván, hogy a szellőztetés jó dolog, háza összes ablakát kiveri, aztán elviszi a reuma. A konzervatív politika nem ilyen. A konzervatív politika alapvetően kísérletező politika – a „nézz oda, mielőtt ugranál” politikája: és ugrani sem feltétlenül muszáj, ha kézre esik egy létra. A mi haladásunk éppen azért biztos és állandó, mert lassú.”

Empátia, okos érvelés, biztos előrejutás, humor, és jutalmául lelkes fogadtatás – 110 évvel ezelőtt. Ez a demokrácia tényleg olyan, mint az évszázadokon át ápolt gyep. Itthon is így kéne.

2) Figyeljék meg a dátumot: 1946. szeptember 19, Zürich! A majd' 80 éves Churchill szinte keresztis „háborút” indított egy Egyesült Európa feltámasztásáért a II. világháború romhalmazából, merészen kijelentve:

„És most olyasmit mondok, ami meg fogja döbbszteni önöket. Az európai család újratermelésének első lépése Franciaország és Németország partneri viszonya kell, hogy legyen. Csakis így nyerheti vissza Franciaország Európa erkölcsi vezetőjének szerepét. Európa nem támadhat fel egy lelkileg nagy Franciaország és egy lelkileg nagy Németország nélkül. Ha jól és tisztességesen építjük fel, az Európai Egyesült Államok struktúrája olyan lesz, hogy egyetlen állam anyagi ereje kevésbé fog számítani.”

60 évvel később, a közösségi tag Magyarország sem érvelhet ennél távlatosabban, becsületesebben és optimistább módon. Minden jó Alkotmányt - írottat vagy az angol rendszerűt - ilyenféle előrelátás és időtálló szellemiség hat át. Fő vonalakban ilyen lehet az uniós Európa „alaptörvénye” is. Churchill nem élhette meg az Unió kiteljesedését, de megalapozta annak eszmeiségét, legfőbb céljait és prognózisát. Az összehasonlítás kézenfekvő: Szent István ugyanebben mérhető őhozzá. Meglátta és megcselekedte azt, ami megmaradásunk, jövőnk vezérgondolata, intézménye és biztosítéka volt akkor és onnantól évszázadokig. Lényegében ez az élő, működő állameszmény, amit hívhatunk alkotmányosságunknak is.

Letskés határmenti település. Bizonyára ma is vannak itt jelen felvidéki magyarok és szlovák barátok, akiket a nagyralátó gondolkodók intelme megérint és lelkesít. Ha így van, eszük ágában sincs kicsinyesen egymással marakodni, mert békésen boldogulni, előre jutni, ünnepelni szeretnének. Nincs baj tehát a népekkel, csupán a forró fejű vezetőket kell lehűteni.

Befejezésül, ki mást, mint Churchillt idézném. Bölcs humorral mondta: az emberek legvégül mindig a józan eszükre hallgatnak, ha minden egyebet előtte már sikertelenül kipróbáltak. Erre mi is bizony számíthatunk.

Jó szívvel köszönöm meg a meghívást, még inkább azt, hogy meghallgattak. Gratulálok azoknak, akik elismerést kapnak, és békés, boldog ünneplést kívánok kedves mindannyiuknak. Köszönöm a szót. Minden jót, Letkésiek!